

Педагогічна освіта

УДК 378.018.43:004.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17011427>

Цифровізація педагогічної освіти в умовах дистанційного навчання

Білоус Олена Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна,
<http://orcid.org/0000-0002-5992-4035>

Прийнято: 16.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

***Анотація.** Публікація присвячена розв'язанню питання цифровізації педагогічної освіти, опису педагогічних інновацій, застосовуваних в умовах дистанційного навчання. Модернізація освітнього процесу апелює до впровадження сучасних освітніх технологій, які б урахували технологічні напрацювання, а також специфіку роботи педагога з інформаційно-комунікативними технологіями, роботи з електронними банками інформації задля оновлення навчально-методичного оснащення. **Метою статті** є розкриття змісту цифровізації педагогічної освіти в умовах дистанційного навчання. **Методи.** Досягненню мети слугували використані методи аналізу й синтезу психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури задля розкриття процесу цифровізації освіти, особливостей професійно-педагогічної комунікації в умовах дистанційного навчання, шляхи підвищення цифрової грамотності педагога; описовий, який дозволив висвітлити механізми розроблення й упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, що сприяють досягненню якості освіти. **Результати.** Цифровізація освітньої галузі висуває вимоги до зміни формату професійно-*

педагогічної комунікації, що виявляється у психолого-педагогічному супроводі здобувачів, темп навчання модифіковано залежно від освітніх запитів і можливостей здобувачів, дидактичний діалог засвідчує інформаційну насиченість, що досягається через швидкий доступ до знаннєвого контенту. Опрацювання інформаційних ресурсів, робота з бібліотечними фондами, електронним навчально-методичним контентом дозволяє не лише ознайомитись із досвідом роботи зі здобувачами в умовах дистанційного навчання, але також здійснити аналітику і відібрати необхідний дидактичний ресурс, що вможливить якісну підготовку здобувачів – майбутніх фахівців. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій вможливорює імплементацію технологій диференційованого навчання, дозволяє оптимізувати навантаження, послуговуватися продуктивними формами організації навчальної діяльності здобувачів, урахувати суспільний запит (вітчизняний і міжнародний ринок праці), запит громадськості щодо надання освітніх послуг та їх якості.

Оперативний і вільний доступ до бібліотечних фондів, електронних навчально-методичних ресурсів уможливорює конструювання знаннєвого контенту на інтегративній основі, що дозволяє активно використовувати проблемні, частково-пошукові і фахово орієнтовані завдання. Реалізація міжпредметних зв'язків також уможливорює використовувати досвід аналізу досліджуваного об'єкта на різних рівнях організації, інших галузях тощо.

Вироблення педагогічної майстерності учителя / викладача у процесі роботи з комп'ютерними мережами полягає також у грамотному поєднанні сучасних напрацювань у тій чи тій галузі й уведення їх у зміст знаннєвого контенту. Вагомим аспектом вироблення педагогічної майстерності педагога є також робота з термінологічною лексикою. Лексикографічна грамотність дозволяє сформулювати категорійно-поняттєвий контент, увести у зміст дидактичного діалогу зі здобувачами терміни, робота з якими спонукає до

мисленнєвих операцій, а також сприяє формуванню когнітивного рівня наукової картини світу, уміння формулювати проблему із використанням галузевих термінів.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, заклад вищої освіти, педагогічна майстерність, міждисциплінарні зв'язки, інтегроване навчання, соціогуманітарні науки, професійно-педагогічна комунікація, інформаційно-комунікаційні технології, електронний освітній ресурс, академічна доброчесність, освітня інновація, педагогічна інновація.

Digitalization of pedagogical education in distance learning environments

Olena Bilous,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Pedagogy, Kryvyi Rih State Pedagogical University,
50000, Kryvyi Rih, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0003-3018-4114>

Abstract. *The publication is dedicated to addressing the issue of digitalization of pedagogical education, describing pedagogical innovations used in distance learning. Modernization of the educational process calls for the introduction of modern educational technologies that would take into account technological developments, as well as the specifics of a teacher's work with information and communication technologies, and work with electronic information banks to update educational and methodological equipment. **The purpose** of the article is to reveal the content of the digitalization of pedagogical education in the context of distance learning. **Methods.** The goal was achieved by using methods of analysis and synthesis of psychological, pedagogical and educational and methodological literature to reveal the process of digitalization of education, the features of professional and pedagogical communication in distance learning, and ways to*

*improve the digital literacy of teachers; descriptive, which allowed us to highlight the mechanisms for developing and implementing information and communication technologies in the educational process, which contribute to achieving the quality of education. **Results.** The digitalization of the educational sector puts forward requirements for changing the format of professional and pedagogical communication, which is manifested in the psychological and pedagogical support of applicants, the pace of learning is modified depending on the educational requests and capabilities of applicants, the didactic dialogue demonstrates information richness, which is achieved through quick access to knowledge content. Processing information resources, working with library funds, and electronic educational and methodological content allows not only to familiarize yourself with the experience of working with applicants in distance learning conditions, but also to conduct analytics and select the necessary didactic resource, which will enable high-quality training of applicants – future specialists. The use of information and communication technologies enables the implementation of differentiated learning technologies, allows you to optimize the workload, use productive forms of organizing students' educational activities, take into account social demand (domestic and international labor markets), public demand for the provision of educational services and their quality.*

Prompt and free access to library funds and electronic educational and methodological resources makes it possible to construct knowledge content on an integrative basis, which allows for the active use of problematic, partially search-based, and professionally oriented tasks. The implementation of interdisciplinary connections also makes it possible to use the experience of analyzing the object under study at different levels of the organization, other industries, etc.

Developing a teacher's/lecturer's pedagogical skills in the process of working with computer networks also consists of a competent combination of modern developments in a particular field and their introduction into the content of the

knowledge content. An important aspect of developing a teacher's pedagogical skills is also working with terminological vocabulary. Lexicographic literacy allows you to form categorical and conceptual content, introduce terms into the content of the didactic dialogue with students, working with which encourages thinking operations, and also contributes to the formation of the cognitive level of the scientific picture of the world, the ability to formulate a problem using industry terms.

Key words: *general secondary education institution, higher education institution, pedagogical skills, interdisciplinary connections, integrated learning, socio-humanitarian sciences, professional and pedagogical communication, information and communication technologies, electronic educational resource, academic integrity, educational innovation, pedagogical innovation.*

Постановка проблеми. Цифровізація сучасної освіти зумовлена поширенням науково-технічних інновацій, орієнтована на використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, відповідно змінюючи формат навчання. Технологічні зміни визначили розвиток інновацій в освітній галузі, що виявляється у змінах в організації системи задля досягнення якості, зміною процедури надання дидактичного матеріалу і методики його опрацювання, вможливує впровадження новацій в освіті з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Модифікується також дидактичний діалог, прийоми керування навчальною комунікацією. З одного боку, навчальна комунікація уможливлена через безпосередню відеотрансляцію, електронну пошту, чат тощо, що активізує пізнавальну діяльність, уможливує в навчальній дискусії задля доведення використовувати мультимедійний, текстовий, анімаційний ресурс. З іншого, такий формат комунікації не долає суперечності, яка полягає в невірноваженому усному й інформаційному дискурсах; навчальне спілкування на онлайн-платформах в умовах дистанційного навчання спричиняє зниження

якості академічного мовлення через відсутність практики реального спілкування на рівні «педагог / здобувачі».

Педагогічні інновації в освіті полягають також у зміні процедури пошуку й опрацювання знаннєвого контенту. Швидкий і вільний доступ до оброблюваної інформації, неперервний доступ до дидактичного ресурсу сприяє на основі процедури супроводу педагога дотриманню темпу, прийнятному для здобувачів, розкриває можливості для автономного навчання, водночас говоримо про зміну ролі педагога, вимоги до методики викладання навчального предмета / дисципліни, розроблення способів оцінки якості набутих знань, вимоги до цифрової грамотності педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвідки в царині цифровізації педагогічної освіти, процедури надання знаннєвого контенту з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, змістові характеристики метакомунікації в роботі педагога і здобувачів (Н. П. Волкова [2, с. 175–181], Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Н. Р. Опушко [6], В. Корнят, Ю. Л. Романишин [8, с. 155–157], Г. Швачич [12, с. 35–40]) дозволяють розкрити такі аспекти організації навчального процесу й управління ним, як: професійно-педагогічна комунікація, форми взаємодії в умовах дистанційного навчання на рівні «учитель / викладач – здобувач».

Зміст роботи учителя / викладача з комп'ютерними мережами, цифрова грамотність у збиранні, обробленні і використанні інформації, дібраної з різних джерел, уміння конструювати проаналізовану інформацію в тематичні блоки, використовувати програми взаємодії в мережі та використовувати мережне середовище в удосконаленні / упровадженні навчальних програм (Н. П. Волкова [2, с. 175–181], О. Янкович, Ю. Беднарек, А. Анджеєвська [15, с. 75–85]) дозволяє розглядати інформатизацію освітніх процесів на рівні інновацій, тобто зміни, що сприяють підвищенню рівня організації освітньої системи, визначають узаємозв'язок інноваційної діяльності педагога і якості

підготовки майбутніх фахівців. У такий спосіб ідеться про модель педагогічної діяльності, що визначає інноваційний процес як соціальне явище, загальні концепції освітні інновації, запровадження інноваційних навчальних програм, методів у відповідній галузі, у тому числі оновлення навчально-методичного забезпечення на основі інтеграції (О. Ф. Волобуєва [3, с. 26–30], О. В. Овчарук [9, с. 3–10]).

В умовах цифровізації педагогічної освіти учитель / викладач створює інноваційне середовище на платформі дистанційного навчання, модель інноваційної педагогічної діяльності охоплює креативний і технологічний, функціональний (удосконалення програм, запровадження інновацій, робота з термінологічним ресурсом у межах корпусної лінгвістики) компоненти (Л. Гаврілова, Я. Топольник [4, с. 1], В. Кухаренко [13], Г. Д. Щекатунова, В. В. Тесленко [10, 30–35]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Цифровізація освіти висуває низку вимог до формату дистанційного навчання. Зокрема, іде мова про необхідність запровадження нових форм організації й управління освітнім процесом, удосконалення методів і засобів навчання. Дидактичні, виховні й управлінські освітні технології мають розроблюватися з урахуванням науково-виробничих напрацювань, що вможливорює через комп'ютеризацію й телекомунікацію управляти освітнім процесом у дистанційному режимі. Така навчальна комунікація буде ефективною за дотримання низки умов: застосування інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечення вільного доступу до актуальної галузевої інформації, робота педагога з базами електронних бібліотек, інформаційними фондами задля своєчасного оновлення навчально-методичного забезпечення актуальним знанням контентом, дібраний дидактичний ресурс має враховувати новітні досягнення галузі, а також тенденції на вітчизняному й міжнародному ринку праці.

Цифровізація визнає тенденцію дифузії нововведень у формат дистанційного навчання, що полягає в розробленні навчальних програм, тренажерів, тестових блоків, формування знаннєвого контенту на основі інтеграції, забезпечення оптимального навантаження здобувачів в умовах доступу до гіперформату здобутих людством галузевих знань.

Опрацювання дидактичного ресурсу здобувачами вимагає відповідного рівня цифрової грамотності (лексикографічна робота, застосування алгоритмів у розв'язанні проблемних, частково-пошукових, фахово орієнтованих завдань).

Зміна ролі педагога в умовах цифровізації освіти детермінує певні трансформації в методиці навчання, апелювання до продуктивних форм навчання задля задоволення освітніх запитів, а також забезпечення функціональної грамотності, що забезпечить на етапі професійної реалізації здобувачів їхню ефективну участь як компетентного фахівця.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в розкритті змісту цифровізації педагогічної освіти в умовах дистанційного навчання.

Основними завданнями є:

- розкрити загальні характеристики цифровізації освітньої галузі;
- описати специфіку професійно-педагогічної комунікації педагога в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація педагогічної освіти спрямована насамперед на забезпечення якості через використання інформаційно-комунікаційних технологій, активне запровадження комп'ютерних комунікацій в освіті, організацію навчального процесу на базі інформаційного поля, управління навчальним процесом [6; 9, с. 5–10].

Звернення сучасного педагога до інформаційно-комунікаційних технологій визначає напрям у моделюванні освітнього середовища. Зокрема, якщо йде мова про психолого-педагогічний супровід навчання здобувачів, то

насамперед апелюємо до використання електронних навчальних компонентів задля активізації їхньої пізнавальної діяльності, розвитку ініціативності, що виявляється не лише при фронтальному форматі, але також індивідуально, коли здобувач разом із педагогом визначають освітню траєкторію, яка б ураховувала запити здобувача, перспективу подальшого пошуку в галузі, де учні та учениці матимуть професійну (особливо на етапі профільної освіти) уявлення про модель його реалізації як фахівця. Ініціативність при індивідуальному підході до навчання значною мірою інтенсифікує пошуковий процес, коли здобувач зацікавлений у пошукові, обробленні тематичної інформації та її подальшого використання при розв'язанні проблемних і частково-пошукових завдань. Розв'язання таких завдань на етапі здобуття вищої професійної освіти вможлиблює віднайдення комплексного розв'язку шляхом інтеграції набутих знань.

Цифровізація педагогічної освіти полягає у використанні в умовах дистанційного змішаного навчання новітніх технологій і систем, що дозволяє створювати онлайн-платформи. У процесі роботи педагога зі здобувачами на онлайн-платформах відбувається оперативний доступ до розроблених цифрових матеріалів, з якими здобувачі можуть також працювати автономно, що суттєво впливає на динаміку якості засвоєння навчального матеріалу, з одного боку, максимально коректно враховує індивідуальний темп кожного здобувача, – з іншого. Електронний освітній ресурс, створений педагогом, дозволяє на базі мультимедійних й інтерактивних освітніх контентів моделювати навчальну ситуацію, керувати пізнавальним пошуком здобувачів [2, с. 186–193]. Перевага електронного освітнього контенту також полягає в можливості варіювати комплекс навчальних блоків і навчальних текстів, тестових завдань; оновлення навчально-методичного супроводу має відповідати сучасним тенденціям розвитку предметної області, а також урахувати можливості використання новітніх напрацювань у майбутній

фаховій діяльності (тобто нове знання, новітня ідея використання галузевої інформації тощо). У такий спосіб валідацію електронного навчального контенту визначають за актуальним наповненням, а також уведенням алгоритмів спостереження над галузевим матеріалом, здійснення аналізу, оперування понятійно-категорійним апаратом.

Добір дидактичного ресурсу учителем і викладачем в умовах цифровізації долає суперечність, зміст якої можна окреслити в таких описах: добір навчального матеріалу оброблюється дидактично і подається з урахуванням альтернативних позицій науковців і педагогів-практиків, тобто зміст матеріалу може містити новітні знаннєві конструкти, які учитель або викладач добирає в оприлюднених освітніх, наукових фахових виданнях; ознайомлюється з педагогічним досвідом під час підвищення кваліфікації. Уведення освітніх блоків, що містять традиційну й альтернативну інтерпретації досліджуваного галузевого матеріалу, спрямовують на рефлексію проблемного пошуку; здійснення аналізу інтегративного матеріалу, який потребує використання алгоритмів задля класифікації одиниць, визначення їх статусу, оперування досліджуваним матеріалом при розв'язанні завдань міждисциплінарного характеру. Підкреслимо, що звернення педагога до пошукових систем у мережі Internet вимагає знання принципів роботи таких систем (автоматична індексація за ключовими словами), залежно від змістового наповнення бази даних, періодичності оновлення цієї бази.

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють учителям і викладачам добирати дидактичний матеріал, опрацьовуючи який здобувачі набувають інтегральної компетентності. Реалізація міжпредметних зв'язків має такі напрями: 1) вивчення теми або розділу на основі поєднання спільного об'єкта вивчення; 2) застосування (із варіативними змінами чи / або доповненнями) алгоритмів чи схем аналізу тематичного матеріалу; 3) досвід

вивчення навчального предмета / дисципліни сприяє успішному вивченню інших, співвідносних за галузевим віднесенням.

Коментуючи наведені вище напрями реалізації міжпредметних зв'язків, розроблення відповідного знанневого контенту задля його оприлюднення на онлайн-платформах, підкреслимо, що педагогічна майстерність педагога полягає в умінні дібрати актуальний, водночас посильний для засвоєння здобувачами, цікавий і такий, що демонструє сучасні напрацювання в тій чи тій галузі. Здатність використовувати досягнення науки в галузі, де планує здобувач реалізацію як фахівець, забезпечує його затребуваність на вітчизняному й міжнародному ринках праці, кар'єрне зростання, належну культуру самостійного навчання задля професійного самовдосконалення.

З-поміж інформаційних технологій [12] виокремлюємо алгоритми, з допомогою яких класифікують одиниці системи, визначають у межах галузевих термінів категорійно-поняттєвий апарат, який використовують при вирішенні інтегральних проблем. Правильне визначення статусу термінологічної одиниці забезпечує подальший пізнавальний пошук, уможлиблює активізацію мисленнєвих операцій. До прикладу, поняття «особистість», «мовна особистість», «націомовна особистість» є співвідносними, відповідно, формування особистості здобувача передбачає урахування учителем / викладачем психологічних і педагогічних напрацювань, також напрацювань у суголосних гуманітарних науках (попередньо педагог опрацьовує сучасний термінологічний корпус розглядуваних понять).

Зокрема, у структурі мовної особистості виокремлюють вербальний, когнітивний і мотиваційно-прагматичний рівні, які реалізовані у складниках (пізнавальний, світоглядний, ціннісний тощо). *Мовна особистість* виявляє вміння комунікувати, обґрунтовувати власну позицію, інтерпретувати факти задля доведення слушності думки в дискусії або обговорення проблеми; демонструє належну культуру мовлення відповідно до жанристики і стильового

віднесення. *Націомовна особистість* виявляється через комунікацію і поведінку належний рівень засвоєння культурних цінностей. Світоглядний складник охоплює цінності, які є внутрішньою потребою особистості, засвідчують їх інтеріоризацію, відповідно, рефлексію при ознайомленні з історією, культурою й освітою нації, не лише дотримуються традицій, але також стають новаторами, упроваджують інновації в галузі, де працюють. Звернення до психологічних чинників формування цілісної особистості дозволяє говорити про механізми розвитку ціннісних настанов, ставлень та орієнтацій. Засвоєння змісту понять про моральний поступ особистості визначає успішність соціалізації, реалізації у професійній діяльності. Розвиток цілісної особистості через реалізацію міжпредметних зв'язків орієнтує на засвоєння й подальшу інтеріоризацію моральних і громадянських цінностей [1; 9]. При цьому важливим для оприлюднення є *текстовий супровід* освітніх електронних ресурсів.

До прикладу, у вивченні гуманітарних предметів задля формування цілісної особистості учитель / викладач може добирати відповідну інформацію з літературних творів (тексти, різні за жанристикою, які на рівні змістових понять репрезентують тематичну інформацію), фрагменти з художніх фільмів; фактологічну інформацію з офіційних джерел, інформаційних випусків; міжпредметний зміст проблемних питань пов'язують зі смисловим полем. Зокрема, практика викладу історичних творів засвідчує ефективність розвитку ціннісних орієнтацій здобувачів через інтерпретацію історичних фактів, аналіз сюжетної лінії, пообразного аналізу з використанням понять про структуру особистості, спостереження над соціальними ролями героїв, моделювання власного шляху. Смысловое поле обговорення відтворювали у формі логічно побудованої схеми, яку здобувачі з допомогою педагога самостійно будують. Тематичні ряди обговорюваних понять можуть становити такі напрями:

1) людина – особистість – мовна особистість – національна особистість (культура мови, культура мовлення, комунікативно-стилістичні ознаки мовлення, мовленнєвий етикет, медіаресурс, мовна картина світу);

2) людина – особистість – громадянин (громадянське суспільство, права й обов'язки громадянина, історична пам'ять, демократичні цінності, держава, державницьке мислення, політико-правове поле).

Виховання цілісної особистості здійснюють через інтеракцію, коли здобувачі доводять власну позицію, інтерпретуючи або зіставляючи розглядувані факти, текстові фрагменти, передивляючись мультимедійний контент. У доведенні мають бути використані поняття, винесені на обговорення. Проблемне питання учитель / викладач попередньо пропонує опрацювати самостійно шляхом роботи з гіпермедіасистемами. Працюючи з інформацією, здобувачі складають електронне портфоліо, що може містити текстові фрагменти, графічні нариси; асоціативні ланцюжки, що визначають хід здійснених міркувань; оцінні судження. В умовах змішаного дистанційного навчального діалогу інтенсифікований через формат відеоконференції, а також технічну можливість використовувати інформаційно-комунікаційні ресурси, оперативно оприлюднювати задля демонстрації позиції необхідний дидактичний матеріал (текстовий, графічний, анімаційний, відеоматеріал).

Проблемні й частково-пошукові завдання, з якими самостійно з допомогою роботи з гіпермедіасистемами, телекомунікаційними ресурсами працюють здобувачі, сприяють виробленню культури інформаційного пошуку (он-лайн бібліотечні каталоги, електронні журнали, посібники), а також формують цифрову компетентність. У процесі роботи учитель / викладач наголошує на необхідності дотримання принципів академічної доброчесності, що висуває певні вимоги до підготовки тексту: коректність цитування, покликання; встановлення вірогідності тематичної інформації через освітнє або наукове джерело; відмежування хибної / неактуальної інформації; опрацювання

новітніх розвідок у досліджуваному питанні. Підкреслимо, що оперативний доступ до мереж телекомунікації, послуговування Internet дозволяє учителю / викладачу при розробленні навчально-методичного забезпечення досягти належної інформаційної й комунікативної оснащеності, що виявляється в постійному оновленні інформації залежно від актуального дидактичного матеріалу, застосовуваного методу чи прийому при викладанні, а також ознайомлюватися зі світовими системами знань, здобутками культури (через інформаційні джерела, уявні подорожі до віртуальних музеїв). Вироблені людством протягом еволюції полігалузеві знання можуть вільно й оперативно транслюватися в електронній формі, що вможливорює творчий пошук у доборі тематичного матеріалу для організації навчального процесу, а також дозволяє вільно використовувати знанневий контент задля формування екзистенційних поглядів здобувачів. Міжгалузевий широкий контент, який представлений у гіперпросторі, дозволяє також ефективно використовувати міжпредметний ресурс, при цьому інтегративне подання навчального матеріалу можна варіювати залежно від освітньої мети, індивідуальної освітньої траєкторії здобувача, його успіху в розв'язанні поставленого завдання.

Інтеграція знань також в умовах цифровізації педагогічної освіти досягається змогою формувати знанневий контент на основі оцифрованої тематичної інформації, яка оприлюднена в різних джерелах, асинхронний режим добору необхідної інформації дозволяє формувати тематичні блоки.

Наводимо зразки завдань, відповідь на які передбачала самостійний пошук, творчий підхід здобувачів при віднайденні розв'язку, активну роботу з інформаційними ресурсами:

– Доберіть факти з літературних творів, які засвідчують патріотичну позицію усвідомлення територіальної цілісності держави. Робота з ключовими поняттями: *земля, рідний край, довкілля, хата, країна, Батьківщина*. Для доведення думки звертайтеся також до сучасних подій.

– Простежте, як в історичних творах, екранізованих на їх основі фільмах продемонстровано механізми захисту прав людини?

– Здійсніть аналіз інформаційних вітчизняних програм, розробіть граф, у якому відтворіть логічні взаємозв'язки використовуваних понять. Прокоментуйте, чи досягнуто прагматичну мету вислову?

Укладіть міні-словник символів України (геральдика, лінгвокультурема-реалія, сигніфікативна й конотативна лінгвокультуреми).

При укладанні словника здобувачі зважають на те, лінгвокультурема містить культурно-історичну інформацію, засвідчує автохтонність культури. На основі укладеного словника здобувачі обґрунтовують позицію щодо таких питань: Які символи ви використовуєте в комунікації? Як ви розумієте вплив національно-культурних стереотипів на ефективність міжкультурної комунікації? Схарактеризуйте український мовленнєвий етикет через фразеологізми. У чому полягає стереотипізація усталених мовленнєвих одиниць етикету?

В умовах змішаного дистанційного навчання лексикографічна робота педагога і здобувачів значною мірою змінює свій формат:

1. Уможливорює оперативний доступ до національних галузевих словників, ознайомлення з філіацією описуваного поняття, виробляє культуру ознайомлення зі словниковою статтею, виробляє вміння самостійного опису досліджуваного поняття через надані описи; у роботі зі словниковим запасом здобувачі також мають змогу створювати власні словникові статті, дотримуючись усталених правил, обов'язкових для кожного здобувача (у межах групи, класу, індивідуально) у процесі оброблення інформації, зіставлення словникових текстів з позиції синхронного й діахронного режимів. Учитель / викладач редагує робочі словникові визначення, актуалізує здобувача на певній інформації, яка є визначальною у класифікаційних і змістовних параметрах. Зміст такої роботи сприяє виробленню культури опрацювання

довідкової літератури, з одного боку, розвиває аналітичну здатність при аналізові об'єктів спостереження, важливим є уведення до словникової статті ключових термінів, які, своєю чергою, визначають мисленнєві операції в осмисленні когнітивного конструкту.

2. Працюючи з довідковою літературою, аналізуючи дібраний матеріал, здобувачі з допомогою педагога укладають авторський словник, який не лише відтворює самостійний пошук при опрацюванні тематичної, полігалузевої інформації, але також на етапі розв'язанні фахово орієнтованих завдань визначає логіко-семантичний формат словника, з яким працював здобувач, який сприятиме на етапі професійної реалізації поступу на етапі самостійного пошук, самовдосконалення при розв'язанні фахових ситуаційних завдань.

Лексикографічна робота здобувачів охоплює такі напрями:

– Вироблення вміння здійснювати пошук інформації з допомогою пошукових систем через опрацювання довідкової літератури. Термін вказує на об'єкт, процес, процедуру, може також описувати поетапність здійснення того чи того процесу, надає уявлення про досліджуваний предмет, формує наукову картину світу. Тому розуміння основних понять галузі дозволяє успішно застосовувати їх при розв'язанні фахово орієнтованих завдань, у подальшій професійній діяльності. Рівень сформованості наукової картини світу визначає можливість здійснювати мисленнєві операції через поняття, які інформативно відтворюють терміни.

– Укладання власного електронного словника, форматування словника залежно від обраної концепції його побудови й подання реєстру; алфавітний електронний словник укладають на основі суцільної вибірки термінів галузевого віднесення; гніздовий принцип укладання реєстру орієнтований на поєднання «формально або значеннєво мовних одиниць», укладений головню за алфавітом [7, с. 104–105]. Відповідно до понятійного принципу добирають терміни, об'єднані тематично. При укладанні електронного словника педагог

звертає увагу на культуру опису термінів, з якими здобувачі працюють. Доповнюючи опис, автор використовує спеціальну метамову, що демонструє текст за принципом «А не пояснюється через В» [7, с. 112], обов'язковим є вичерпний опис, який містить достатню інформацію про описуваний об'єкт, актуалізує на найістотніших і найзагальніших значеннях. З огляду на те, що при опрацюванні корпусу національних словників здобувачі ознайомлюються з питомо українськими й іншомовними термінами, необхідним режим в опрацюванні термінологічного ресурсу є їх увідповіднення за синонімічним і гніздовим критеріями.

Інформаційні ресурси використовують:

– при складанні графа, який відображає логічні взаємозв'язки між термінами в межах досліджуваного об'єкта чи явища;

– при розробленні алгоритму пошуку інформації про об'єкт дослідження; робота з алгоритмами, що ґрунтовані на термінологічній основі, також може орієнтувати на ознайомлення здобувачів із низкою розв'язків, яких дійшли попередники, у такий спосіб педагог спонукає до ініціативності, творчого підходу до розв'язання фахово орієнтованих завдань;

– при формулюванні завдань із використанням термінів, що спонукає до осмислення виучуваних понять, усвідомлення їх ролі в пізнавальному пошукові, з одного боку, продукувати власні академічні тексти з коректним використанням термінів, засвідчуючи функціональну грамотність при обґрунтуванні позиції, демонструвати належну культуру наукового мовлення, – з іншого.

Окремо слід розкрити такий аспект лексикографічної роботи [7] учителя / викладача, як філіація й семантизація термінологічної лексики.

До прикладу, спостереження над розвитком значення міжгалузевого терміна «математична компетентність» визначає такі аспекти його розуміння: у межах точних наук; у межах гуманітарних наук. Зокрема, у вивченні мови

математичну компетентність традиційно розуміють як уміння застосовувати логічні операції, оперувати абстрактними поняттям, працювати зі сфемами й таблицями, діаграмами; відповідно до чинних норм правопису використовувати в мовленні числівники, правильно їх відмінювати, інтерпретувати інформацію за потреби через числа [11]. З огляду на сучасні напрацювання в царині дериваційного синтаксису [5] у вивченні мовної системи математичну компетентність також слід розуміти в рамках трансформації синтаксичних одиниць. Педагог добирає лінгводидактичний ресурс, при цьому алгоритм, який розробляють для відтворення дериваційних ланцюжків синтаксичних одиниць, схематичного подання рівнів формально-граматичного й семантичного згортання (наприклад, складнопідрядне речення з означальним підрядним співвідносе з дериватом – прикладковим компонентом). Розширення значеннєвих характеристик терміна «математична компетентність» у вивченні мови визначає уведення відповідних термінів, використовуваних при вивченні синтаксису: *просте речення, складне речення, складнопідрядне речення, трансформація речення, прикладка поширена й непоширена*. У викладі матеріалу, який стосується дериваційного синтаксису, варто звернутися до програмного забезпечення, це може бути анімація, що відтворює дериваційний ланцюжок, або графічний супровід. Здобувачі, ознайомившись із трансформаційними можливостями синтаксичних одиниць мовної системи, підвищують рівень культури мовлення, оперують синтаксичними дериватами при формуванні думки. Активне використання синтаксичних дериватів не лише засвідчує вміння логічно співвідносити мовні одиниці, які відтворюють інформацію, але також демонструють інтелектуально-мовну активність, що є виміром цілісної мовної особистості.

Донині точиться дискусія про те, що звернення до оцифрованих матеріалів, їх оброблення здобувачами в умовах змішаного дистанційного навчання може призвести до гальмування активної навчальної комунікації.

Водночас зауважимо, що в режимі телеконференції, чаті, електронною поштою тощо відбувається активний обмін інформацією, інформаційна оснащеність педагога значною мірою підвищує рівень активного пізнавального пошуку здобувачів, оскільки оперативний доступ до оцифрованих дидактичних ресурсів дозволяє з допомогою педагога здійснювати, по-перше, продемонструвати здобувачам алгоритми здійснення аналізу, зіставлення оприлюднених фактів, по-друге, в режимі конференції здобувачі задля доведення слушності позиції можуть продемонструвати доказовий матеріал (авторське складене портфоліо, що містить текстові, графічні, фотографічні, анімаційні матеріалу з досліджуваної теми), що дозволяє досягти конструктивного академічного полілогу. У такий спосіб учитель / викладач не лише навчає культурі академічного викладу, доведення авторської позиції, але також демонструвати інші пошукові досвіди, що відтворюють ланцюжки здійснених логічних операцій у дослідженні заданої тематики. Педагог на основі доступу до інформаційних ресурсів, які містять результати аналітичного опрацювання теми, має змогу дібрати аналогічні або дискусійні й контраргументи, використовувати їх у пошуку рішення.

Продовжуючи думку викладеного вище, підкреслюємо, що оперативний доступ здобувачів до створених людством галузевих знань не повинен призвести до хибного уявлення щодо їх інформативного засвоєння. Знання мають стати для здобувачів ціннісним надбанням, сприйматися тим контентом, робота з яким сприятиме подальшому їх удосконаленню на етапі пізнання, професійної діяльності, формуванню наукової картини світу.

Окрім того, учитель / викладач має змогу в режимі обміну педагогічним досвідом із колегами; ознайомлення з новітніми напрацюваннями в галузі цифровізації, онлайн діалог із фахівцями інших галузей щодо аналізованої галузевої інформації на основі співвідносних об'єктів, процедур вивчення.

Підвищенню рівня методичної майстерності учителя / викладача сприяє робота з психологічною, педагогічною й навчально-методичною літературою, ознайомлення з фондами як в електронній (наприклад, електронні науково-методичні посібники, публікації е-журналів, електронні навчальні видання тощо), так і друкованій формі. Пошук інформаційних джерел в онлайн-бібліотеках висуває низку вимог до рівня інформаційної культури педагога: пошук, здійснюваний на бібліотечних сайтах, фондах; оброблення інформації і встановлення її актуальності, змістовності у розв'язуваному питанні; визначення необхідно для розв'язання проблеми тематичного матеріалу [2, с. 197–199; 4, с. 1].

Розробляючи знаннєвий контент, навчально-методичне забезпечення, учитель / викладач до портфоліо вносить методичні розробки; добирає дидактичний матеріал, який рекомендовано використовувати при вивченні тематичному або який вимагає актуалізації інтегративних знань. Практикою є створення в межах науково-методичного об'єднання педагогів на серверах школи сторінок, концепція розроблення яких визначає тематичні блоки (наприклад, нормативно-правова база; термінологічний словник; педагогічні інновації тощо). Значною мірою сприяють підвищенню кваліфікації курси, спрямовані на вироблення цифрової компетентності педагогів.

У такий спосіб цифровізація педагогічної освіти в умовах дистанційного навчання сприяє досягненню інформативності освітнього середовища, забезпечує комунікативний взаємозв'язок на рівнях «педагог – здобувач», «педагог – педагог (колектив)».

Висновки. Цифрові процеси педагогічної освіти визначають формат дистанційного навчання, де навчальна комунікація визначена факторами середовища (збагачення й насичення інформативності діалогу через доступ до ресурсів і низки відповідних запитань), засобами комунікації (внутрішній та зовнішній дидактичний діалог зі здобувачами). Цифрова грамотність учителя /

викладача полягає у грамотному використанні інформаційних ресурсів при моделюванні освітніх компонентів, укладанні дидактичних ресурсів (оброблення ресурсів, наданих офіційними банками даних, електронними бібліотеками), виконання трудових функцій учителя / викладача з урахуванням особливостей дистанційного навчання.

Перспективами подальших розвідок є вивчення питання створення банку програмно-методичних матеріалів задля досягнення ефективності навчального процесу і якості навчальних досягнень здобувачів; вивчення можливостей розроблення інтегративної платформи дидактичного цифрового супроводу.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Виховання громадянськості старшокласників на уроках української мови. *Дивослово*. 2019. № 3(744). С. 2–7. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717262/>
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : Академія, 2006. 256 с.
3. Волобуєва О. Ф. Міждисциплінарні (міжпредметні) зв'язки під час підготовки майбутнього фахівця: психологічний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки*. 2015. № 1. С. 26–42. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/issue/view/41>
4. Гаврілова Л., Топольник Я. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Information technologies and learning tools*. 2017. Т. 61, № 5. С. 1. doi: 10.33407/itlt.v61i5.1744.
5. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць: монографія. Київ : Наукова думка, 1991. 192 с.
6. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Опушко Н. Р., Ільніцька Т. С., Плахотнюк Г. М. Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних

змін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Т. 62. 2021 DOI: 10.31652/2412-1142-2021-62-28-38

7. Демська Орія. Вступ до лексикографії. Київ : Києво-Могилянська академія, 2010. 266 с.

8. Корнят В. С., Романишин Ю. Л. Цифровізація освіти України: перспективи та ризики сьогодення. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53. Т. 1. С. 155–159. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.1.30>

9. Овчарук О. В. Сучасні підходи до розвитку цифрової компетентності людини та цифрового громадянства в європейських країнах. *Information technologies and learning tools*. 2020. Т. 76, № 2. С. 1–13. doi: 10.33407/itlt.v76i2.3526 (дата звернення: 18.06.2023).

10. Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку ЗНЗ: монографія / Щекатунова Г. Д, Тесленко В. В., Цимбалару А. Д. та ін. / за ред. Щекатунової Г. Д. Київ : Педагогічна думка, 2013. 264 с.

11. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

12. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. / Г. Швачич та ін. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/1554/1/ikt_tutor.pdf.

13. Теорія та практика змішаного навчання / В. М. Кухаренко та ін. ; ред. В. Кухаренко. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23536/3/Kukharenko_Teoriia_ta_praktyka_2016.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

14. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020»). ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА», 2016. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-zrozvinytoyucifrovoyu-ekonomikoyu.html>

15. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеєвська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навч.-метод. посіб. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 212 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9075/1/JAnkovich_Osvit_text.pdf

16. Digital Agenda For Europe. *Fact Sheets on the European Union - 2023*. URL: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.4.3.pdf.

17. Digital competence across boundaries - beyond a common Nordic model of the digitalisation of K-12 schools? / A. D. Olofsson et al. *Education inquiry*. 2021. P. 1–12. doi: /10.1080/20004508.2021.1976454 (date of access: 03.08.2023).